

Motion till riksdagen 2021/22:3219

av **Linda Lindberg m.fl. (SD)**

Barndomsgaranti

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en barndomsgaranti och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en nollvision mot barnmisär och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nollvision för hemlöshet för barn och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpning i lagstiftningen gällande socialtjänstens förebyggande och uppsökande arbete och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en rimlig tidsgräns för placering av barn på akutboende samt grundkrav för boendetrygghet där för barn och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en nationell databas för familjehem och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda införande av en samordnande funktion för familjehem och familjehemsplacering för landets kommuner och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barn som placeras i familjehem ska ges ett eget oberoende ombud och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram förslag för hur stärkt samverkan mellan myndigheter och andra berörda vid familjehemsplaceringar ska ske och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undvika omplaceringar i familjehem och att ta fram förslag på vad som ska gälla för omplacering och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa enhetliga regler och riktlinjer och en handlingsplan för kommunerna för omsorg i familje- och jourhem och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram enhetliga kriterier för bedömning och uppföljning av familje- och jourhem och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att HVB och stödboende ska certifieras och finnas med i det nationella registret och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avtal med specificerat ansvar under placeringen bör ingås med familje- och jourhem och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa kvalitetskontrollsystem, certifiering av familje- och jourhem samt systematiska kvalitetskontroller och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att socialtjänstens stöd och tillsyn ska fortsätta ökat stöd efter vårdnadsöverflyttningar och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på kompetens att stödja barn bland de som i rättsprocessen arbetar med eller möter barn och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att straffskalan för brottet barnfridsbrott bör höjas och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd till barn som bevittnat våld eller annan brottslig handling som närstående utsatt en annan av barnets närstående för och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om särskild stödperson till barnet vid vårdnadstvister mellan barnets vårdnadshavare och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd vid mobbning och utsatthet och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samarbetet mellan elevhälsa, sjukvård och socialtjänst ska stärkas samt att vårdinstanser ska anpassas till barnrättsperspektivet och lämplig myndighet bör ges i uppdrag att ta fram förslag till hur detta ska ske och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa kompetens hos all personal som arbetar med barn samt att lämplig myndighet ges i uppdrag att ta fram förslag till hur detta kan säkerställas och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till omfördelning och därmed ökat stöd till barnrättsorganisationers verksamhet för utsatta barn i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den centrala utgångspunkten för Sverigedemokraternas familjepolitik är att barnens bästa alltid sätts i första rummet. En barndomsgaranti ska gälla, en stärkt barnrätt. Alla barn ska ha rätt till en trygg uppväxt. En nollvision mot barnmisär ska vara lika självklart som till exempel en nollvision kring döda i trafiken. En barndomsgaranti ska

skapas, inom vilken samhället ställer upp en nollvision mot diskriminering, mobbning och trakasserier. Barn måste skyddas från fysiskt och psykiskt våld, sexuella övergrepp och vanvård eller utnyttjande och så långt det är möjligt garanteras en trygg uppväxt med båda föräldrarna.

Fattigdom, ohälsa, missbruk, brottslighet och det som motverkar eller inte lever upp till de viktiga behov som barn har är något som de flesta är överens om är negativt. Barnrättsorganisationer och andra funktioner i samhället menar också att detta är nedbrytande. Barn behöver bli sedda och bekräftade, växa upp med trygga och kärleksfulla vuxna som älskar och skyddar dem samt växa upp i en tillvaro där nödvändiga behov blir tillgodosedda.

Barn ska ha en rimlig levnadsstandard och en trygg boendemiljö. Inget barn ska leva i hemlöshet. Då det inte är möjligt med en trygg uppväxt med båda föräldrarna, ska omvårdnad säkerställas genom att kvalitetssystemet kring familje- och jourhem stärks.

Det svenska samhället ska ta hand om, ge förutsättningar för och aktivt verka för att upprätthålla barns rätt och behov. Där detta saknas behövs insatser. Vi ska ha en välfungerande nationell barnrätt och möjliggöra goda förutsättningar för barn i Sverige.

Familjepolitiken och en rad satsningar för föräldrar och familj, är centrala för barns välmående. Grundläggande är familjen och goda familjeförhållanden. Fastställande av faderskap redan så snart graviditeten konstaterats ska vara möjligt. Vidare ska gemensam vårdnad vara norm, båda föräldrarna ska ha rätt att besöka mödravården samt möjligheter till familjerådgivning ska utökas. Fler prioriterade områden är satsningar på förlossningsvården och barnsjukvården, införande av ett särskilt bidrag till förstföderskor mot att föräldraskapsutbildning fullgörs samt stärkt föräldraförsäkring. Även barnomsorgspong för omsorg om egna barn, ett höjt adoptionsbidrag samt familjemedling vid separation är prioriterat.

En uppgradering av familjehemsplacering behövs. Barn som av olika skäl inte kan bo hos sina föräldrar kan placeras i familjehem. Familjehem är ett enskilt hem som tar emot barn för stadigvarande vård och fostran och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt. Idag placeras rekordmånga barn i familjehem i Sverige. När barn placeras i familjehem är det naturligtvis av yttersta vikt att hemmet bedöms som lämpligt och att en utredning görs av familjehemsföräldrarnas förmåga att tillgodose barnets behov. Tyvärr rapporteras alltför ofta om allvarliga missförhållanden på familjehem, och både polisanmälningar om brott och anmälningar till Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) förekommer frekvent. Av den anledningen behöver placeringen av barn i hem uppgraderas och garanti för trygg tillvaro för barnet eftersträvas genom tydlig kvalitetshöjning av arbetet med och kring hemmen. Nationella förtydligande regler och riktlinjer behöver skapas:

- databas över familjehem
- oberoende barnombud
- ökad och stärkt samverkan mellan kommuner och myndigheter
- enhetliga regler och handlingsplan i kommuner
- enhetliga kriterier för bedömning och utvärdering
- utökad ansvarsspecifikation genom avtal
- enhetligt certifierings- och kvalitetskontrollsystem

Nollvision mot hemlöshet för barn

Barn har rätt till skälig levnadsstandard ifråga om exempelvis mat, kläder och boende. Det har varit en självklarhet i Valfärdssverige tidigare. Idag har förhållanden försämrats och allt fler barn lever helt eller delvis i hemlöshet.

Inget barn ska behöva leva i hemlöshet. Om vårdnadshavare har problem med att betala familjens bostadskostnader och riskerar eller blir utsatt för vräkning, så ska särskild hänsyn tas till att barnen inte hamnar i hemlöshet. Kommunen behöver ha en handlingsplan i samband med vräkning, för boende för barn och vårdnadshavare. Detta så att inte barnen riskerar att hamna i tillfälliga boenden. I inga fall ska det förekomma att barn i sådana situationer försätts i tillfälligt boende tillsammans med andra boende som har problem med exempelvis missbruk.

Då barn är inblandade i en olaglig bosättning är situationen akut och fallet måste hanteras så snabbt som möjligt. Socialtjänsten ska samarbeta med polisen i sådana situationer för att kunna göra en bedömning av om barnen har rätt att stanna kvar i Sverige och i så fall hamna under socialtjänstens ansvar, vilket innebär skyldighet att ta hand om de barn och föräldrar som har rätt att vistas här. Det är för oss prioriterat att barn har en trygg boendeform.

Barnfamiljer som lever i ekonomisk utsatthet kan riskera vräkning och deras situation är ofta utsatt och krisartad. Barn som lever i detta berättar om hur de efter vräkning från familjens hem hamnar i en otrygg tillvaro på tillfälliga boenden, exempelvis vandrarhem, där det i vissa fall kan förekomma våld och droger. Det förekommer även att barn rycks upp från sin förskola eller skola vid flytt till tillfälliga boenden. Vi är medvetna om att Sverige har brist på bostäder, men det är för oss prioriterat att barnperspektiv är centralt och att deras behov av trygghet ska tillgodoses i största mån.

Socialtjänstens förebyggande och uppsökande arbete kring barnfamiljer som lever i utsatthet behöver skärpas i lagstiftningen. Uppbrott från barnens skola, förskola och vänner ska motverkas samt akut hemlösa familjer behöver garanteras långsiktigt tryggt boende. Tidsgräns för placering av barn på akutboende, exempelvis vandrarhem, behöver införas och dessa tillfälliga boenden ska uppfylla vissa grundläggande krav gällande lämplighet och trygghet för barns boende där.

För att förebygga att barnfamiljer hamnar i ekonomisk utsatthet vill vi också stärka bostadsbidraget som är ett behovsanpassat bidrag riktat till de barnfamiljer som har störst behov.

Certifisering av familjehem och jourhem

Landets socialförvaltningar söker ständigt familjehem eller jourhem. Det är den form av hem där flest barn och ungdomar placeras.

Varje kommun har ett eget ansvar för att rekrytera och utreda familjehem. I dagsläget är det svårt för en kommun att ta del av andra kommuners information. Risken finns därför att familjehem som visat sig vara olämpliga i en kommun kan fortsätta att ta emot barn i eller från en annan kommun. Placeras barn i hem ska det i förväg och under placeringen garanteras att förhållandena följer satta regler och fungerar väl. Det är inte rimligt att olämpliga familjehem på nytt och utan kommuners vetskap om deras historik kan göra nya ansökningar som leder till att de får barn placerade hos sig. Det är heller inte rimligt att familjehem som tidigare fråntagits barn på grund av exempelvis

vanskötsel felaktigt ska kunna hävda att de aldrig tidigare tagit emot barn. Socialnämnder i enskilda kommuner kan omöjligt lösa dessa problem på egen hand trots att det står i lagen att de ska förebygga, upptäcka och åtgärda risker. Det är viktigt att urvalsprocessen sker efter kvalitet och inte utifrån behov. Kommuner ska även erbjuda familjer utbildning och säkerställa att de bedriver en vård som håller god kvalitet. För mindre kommuner kan detta vara en utmaning i kombination med behovet av skyndsamma placeringar.

Genom att certifiera familjehem där certifiering knyts till utbildning och där krav på fortbildning, löpande utvärdering och inspektioner är en förutsättning för att dels erhålla certifiering men också för att behålla densamma. Detta är inte bara bra ur det placerade barnets vinkel utan även för familjen i olika situationer.

Regelverken som rör familjehem och jourhem bör också genomgå en genomgripande översyn, där man ser över alltifrån dokumentation till ersättningsmodeller.

Ett tillkännagivande riktades i socialutskottet i februari 2021 till regeringen om att den bör införa ett nationellt register över familjehem för att kunna följa upp och rapportera olika familjers lämplighet att vara familjehem. Det skulle i sin tur bidra till förbättrad kvalitet och rättssäkerhet hos familjehemmen. Vi ser även ett behov av att HVB och stödboende också ska certifieras och finnas med i det nationella registret.

Oberoende barnombud till barn vid familje- och jourhemsplacering

Barnens rätt i samhället måste stärkas. Barn som är placerade i hem enligt socialtjänstlagen känner ofta att ingen lyssnar på dem. Att vara exkluderad utan att på något sätt kunna påverka sin egen situation är en känsla av vanmakt och kan resultera i revolt, självskadebeteende och kanske så småningom att man som ungdom hamnar på glid och senare även i kriminalitet. Därför ska barn ges ett barnombud som är oberoende av socialtjänsten och andra myndigheter. Barnombudet ska finnas som stöd för den unge mellan familjehem och socialtjänst och ska också ges möjlighet till insyn över omkostnadsbidraget för att stärka barnets ekonomiska rätt. Ifall barnombudet upptäcker oegentligheter och missförhållanden skall denne ha anmälningsplikt. Barnombudet bör även vara aktuellt i fall då barnet är hos sina föräldrar men då barnet och dess situation är under utredning av socialtjänsten och vid andra tjänster från socialtjänsten.

Stärkt samverkan och undvika omplacering i familjehem

Samarbetet bör stärkas mellan skola, skolhälsovård och socialtjänst kring barn som placeras i familjehem. Barnets situation behöver säkras genom de som berörs av omsorgen om barnet och samarbete behöver kunna ske över kommungränser. De eventuella hinder som finns för att olika kommuner, socialtjänster samt vård- och omsorgsinstanser ska kunna dela information och samverka för barns bästa, behöver överbryggas. Omplacering förekommer, men ska undvikas. Barnets perspektiv och den anknytning som barnet har med vuxna ska väga tungt ifråga om var barn ska bo och

vem som ska stå för omsorgen. Då omplacering ändå är nödvändig ska det inte råda tvivel om barnets behov eller kringliggande förhållanden.

I socialutskottets betänkande Socialtjänst- och barnfrågor SoU24 riktade 2021 riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att samarbetet mellan vården, elevhälsan och socialtjänsten ska stärkas.

I samma ärende riktades även ett tillkännagivande till regeringen, om att fler nationella vårdnadsöverflyttningar och nationella adoptioner ska möjliggöras. Detta mot bakgrund av fall där barn varit illa.

Enhetliga verktyg för familje- och jourhem

Familjehem kan vara ett hem där önskemål finns om adoption på längre sikt, eller ett mer tillfälligt hem för äldre barn där adoptionsfrågan inte är aktuell utan där barnet bor under viss tid för att därefter återgå till de biologiska föräldrarna. Familjehem där önskemål finns om adoption på sikt, bör vara aktuellt för små barn, där situationen är sådan att utsikterna att senare återgå till de biologiska föräldrarna är dåliga.

För att kunna tillgodose så goda förhållanden som möjligt för barn som placeras i familje- eller jourhem, så behöver utöver barnombud, ökad samverkan mellan berörda instanser, enhetliga regler och riktlinjer skapas och kvalitetsystemet definieras tydligare och byggas ut.

Det har tyvärr många gånger rapporterats om dåliga förhållanden för barn som placerats och om att berörd instans inte haft vetskap eller möjlighet att agera på ett sätt som garanterar en tryggt tillvaro för barnet. Det är oacceptabelt ur ett barnrättsperspektiv. Placeras barn i hem ska det i förväg och under placeringen, garanteras att förhållandena följer satta regler och fungerar väl.

I socialutskottets betänkande Socialtjänst- och barnfrågor har riksdagen riktat ett tillkännagivande till regeringen om att evidensbaserade metoder för socialtjänstens barnutredningar ska utredas. I betänkandet tas upp att kartläggningar inom området kunskapsstyrning visar att det fortfarande saknas kunskap om exempelvis evidensbaserade metoder inom socialtjänsten och att fortsatt kunskapsutveckling inom området är angeläget. Dessutom riktades ett tillkännagivande till regeringen om att sökbara orosanmälningar bör möjliggöras.

I socialutskottet bestämdes i december 2020 följande: En vårdplan som gäller ett barn ska revideras senast när barnet varit placerat i två år. Vårdplanen ska vid denna tidpunkt, om det inte möter särskilda hinder, särskilt avse barnets långsiktiga boende. Tillkännagivanden gjordes om att en socialnämnd bör överväga en ansökan om vårdnadsflytt senast efter två års boende i samma familjehem, istället för efter tre år. Dessutom föreslås en utvärdering av hur ofta behovet av vård i ett annat hem än det egna ska övervägas. Sverigedemokraterna ställde sig bakom detta; det är positiva åtgärder.

Tillkännagivanden riktades till regeringen i socialutskottet i februari 2021 bland annat om att regeringen bör se över vilka insatser som bör kunna erbjudas även efter en så kallad vårdnadsöverflyttning, det vill säga när familjehemsföräldrar blir barnets nya vårdnadshavare. Då upphör nämndens ansvar att noga följa och ompröva vården av barnet. Tillkännagivanden gjordes även om att se till att det tas fram riktlinjer för i vilka situationer socialnämnden bör överväga adoption på liknande sätt som gäller vid

vårdnadsöverflyttning. Detsamma gäller att initiera en översyn av familjehemmens uppdrag och hur omplaceringar av barn i familjehem kan undvikas. Dessutom ville utskottet införa lagkrav på obligatoriska drogtester av föräldrar eller vårdnadshavare vid ansökan om umgänge eller omprövning av vård enligt LVU, och i samband med att vården upphör. Ytterligare ett tillkännagivande gäller att säkra att socialnämnden blir skyldig att följa upp ett barns situation under minst tolv månader efter att barnet är tillbaka hos sin ursprungsfamilj. Det ska också vara tydligt vilket stöd ett barn eller en ungdom bör ha efter att vården har avslutats. Regeringen bör även införa lagkrav på att uppföljningen under en placering i familjehem respektive jourhem ska dokumenteras skriftligt.

Dessa tillkännagivanden innebär välbehövliga förbättringar. Det behövs flera grepp. Nationella, enhetliga riktlinjer och handlingsplan till kommuner för omsorg i familje- och jourhem samt kriterier för bedömning och utvärdering av familjehem av dessa behöver tas fram och användas. Ansvar för hemmet respektive socialtjänsten behöver förtydligas genom att avtal ingås dem emellan, där ansvarsfördelningen som ska gälla under placeringstiden specificeras i avtalet.

Ett kvalitetssystem och ett kvalitetskontrollsystem för familje- och jourhem behöver definieras och införas likvärdigt i kommunerna. Certifiering av familjehem och jourhem ska införas samt fortlöpande kvalitetskontroller utföras.

Vårdnadsöverflyttningar

Nuvarande lagstiftning, som innebär att socialnämnden ska överväga att ansöka om en vårdnadsöverflytt när barnet har haft en varaktig placering i samma familjehem under tre års tid, är inte tillfredsställande sett till barnets behov av trygghet och kontinuitet. Barnets bästa ska alltid väga tyngst och därför bör barn inte flyttas från familjehem när det strider mot barnets bästa. Barnrättsperspektivet i den sociala barn- och ungdomsvården samt tvångsvården måste stärkas.

Idag är barnkonventionen svensk lag och enligt vår mening står det i konflikt med dagens socialtjänstlag vars grundläggande princip, som genomsyrar hela arbetet, är att barn och föräldrar om möjligt ska återförenas. Grundtanken är fin, men barnens rätt till trygghet, omvårdnad och en stabil och långsiktig tillvaro måste väga tyngre än föräldrarnas rätt till sitt barn.

I de fall barn blivit placerade på grund av föräldrars oförmåga att tillgodose god omvårdnad ska föräldrarna aktivt arbeta med problemen och uppvisa goda resultat samt samarbeta med socialtjänst före, under och efter placeringens upphörande. Saknas dokumenterad förbättring eller samarbete ska återgång till föräldrars omsorg inte vara aktuell.

Barn som placerats vid födseln eller i väldigt låg ålder har sin anknytning till sina familjehemsföräldrar och vet inget annat. Därför är det viktigt att beakta barnens inställning, anknytning och relation till såväl familjehemsföräldrar som vårdnadshavare vid prövning av om vård i familjehemmet ska upphöra men också vid frågan om vårdnadsöverflyttning. Kontinuitet och långsiktighet är viktigt och därför ska barnets vårdplan revideras senast då barnet varit placerad i två år och då om möjligt avse det långsiktiga boendet för barnet. Om barnet placerats i mycket ung ålder eller om

föräldrarnas förmåga att ta hand om sitt barn är mycket liten skulle det öka barnets trygghet. Ändå sker relativt få vårdnadsöverflyttningar.

När ett familjehem tar över vårdnaden upphör den formella kontakten med socialtjänsten. Det tidigare familjehemmet, nu vårdnadshavarna, får inte längre socialtjänstens hjälp med kontakter med till exempel sjukvården, barn- och ungdomspsykiatri eller barnets föräldrar eller i vårdnadstvister. Det gör vårdnadsöverflyttning till ett stort och svårt steg som få vågar fatta beslut om. Det är viktigt att socialtjänstens stöd och tillsyn fortsätter också efter en vårdnadsöverflyttning. Det ska också finnas ett tydligt uttalat ansvar för socialnämnden att systematiskt och regelbundet följa upp hur överflyttningen av vårdnaden fungerar för barnet ifråga, till exempel vad gäller hälsa, skolresultat och fritidsaktiviteter.

Det behövs en bred översyn och förslag till stödåtgärder vid vårdnadsöverflyttning. Syftet med en sådan översyn är att garantera barn och familjehemsföräldrar fortsatta insatser och stöd vid vårdnadsöverflyttning. Översynen ska också beakta ett fortsatt umgänge med barnets biologiska föräldrar, där det är möjligt och för barnets bästa.

Vid en vårdnadsprocess där föräldrar separerar är det viktigt att yrkesverksamma som ansvarar för vårdnadsutredningar har adekvat kunskap kring barns behov så att processen blir så smidig som möjligt. Utredningsprocessen bör ses över för att baseras på kunskap och säkerställa att de beslut som tas alltid blir till barnets bästa. I utredningen ska frågor som rör föräldrars kriminalitet och missbruk utredas liksom våld i familjen. Barnperspektivet i vårdnadsutredningar måste stärkas och därför behövs ett kunskapslyft för yrkesverksamma som handhar vårdnadsutredningar.

Sverigedemokraterna anser också att i de fall skilsmässa är den enda utvägen för en familj bör det utredas ifall barnen kan få särskilt stöd i form av ett eget ombud.

I socialutskottet bestämdes i december 2020 att ett tydliggörande behövs av vad socialnämnden särskilt ska beakta när nämnden, efter det att barnet eller den unge varit placerad i samma familjehem under tre år, överväger om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning. Dessutom bestämdes att det ska finnas en skyldighet för nämnden att, efter det att nämnden övervägt ovan nämnda fråga, årligen överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden.

Det är viktigt att socialtjänstens stöd och tillsyn fortsätter också efter en vårdnadsöverflyttning.

Barns behov av trygg tillvaro samt rättigheter i rättsprocessen

Barn har behov av och rätt till en trygg uppväxt och tillvaro. De lider och kan få men för livet om de blir utsatta för otrygg, osäker tillvaro och upplevelser som fysiskt och psykiskt våld, vanvård, sexuella övergrepp och andra brott. Alla vuxna som får kännedom om eller misstänker att barn far illa behöver anmäla det till socialtjänsten. Det är av vikt att vuxna och samhället genom berörda instanser alltid tar ansvar för barn om oro ges tillkännat kring barn, hjälper och ger det stöd som behövs. Dessutom måste sådana fall alltid tas om hand och utredas noggrant.

Barn far illa av att utsättas för eller bevittna brott och behöver få nödvändigt stöd. Vuxna och instanser som socialtjänst, skola, föreningar och hälso- och sjukvård behöver samverka om barn tycks fara illa. Det ska aldrig finnas risk att ansvar eller nödvändig

hantering missas. Barn som utsatts för brott har enligt lag 1988:609 rätt till målsägandebiträde. Det gäller främst om det gäller sexualbrott och våld i nära relationer. Det kan även komma i fråga relaterat till andra brott om det finns särskilda behov. Ett målsägandebiträde är jurist som stödjer den som är utsatt och som betalas av staten. Barn som utsatts för brott av en vårdnadshavare ska enligt lag 1999:997 få en särskild företrädare. En sådan är en särskilt lämplig person som istället för barnets vårdnadshavare tar tillvara barnets rätt under förundersökning och rättegång. Det är av vikt att företrädare och målsägandebiträde utöver juridisk kompetens även har kompetens i att stödja barn.

Barn tar skada av att bevittna våld mellan närstående. Därför är det rimligt att våld mellan närstående även betraktas som ett brott riktat mot barnet. Enligt forskning så skadar det barn som ser eller hör hur den ene föräldern misshandlar den andre. De påverkas starkt av upplevelsen och berövas sin tillit, trygghet och frihet inte bara i förhållande till förövaren utan också i förhållande till den som blir slagen. Den senare försätts i en situation där denne inte kan försvara sig själv och därmed inte kan erbjuda barnet trygghet. Dessutom upplever barnet en maktlöshet genom att det inte själv kan göra något för att skydda den förälder som blir slagen. Barnet behöver få god stöttning. Även om barnet ska skyddas, så får inte skyddet innebära att barnet inte ges utrymme eller några rättigheter i sammanhanget. Regeringen har föreslagit att införa det nya gradindelade brottet barnfridsbrott i brottsbalken. Förslaget innebär att det blir straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott, i nära relation. Straffet föreslås vara fängelse i högst två år. Är brottet grovt döms för grovt barnfridsbrott till fängelse i lägst nio månader och högst fyra år. Det föreslås även en särskild straffskala för ringa brott. I justitieutskottets behandling av förslaget riktades ett tillkännagivande till regeringen om att straffskalan för barnfridsbrott bör höjas.

Det är av största vikt att de som handhar mål inom rättsväsendet och som möter barn i rättsprocessen, är utbildade och har vana och kompetens för att möta och stödja barn. Om övergrepp på barn är aktuellt i fallet så behöver de som handhar målet ha specialkompetens för detta.

Barns rätt och stöd i tvister mellan vårdnadshavare

Utgångspunkten vid vårdnadstvister är att dessa bör lösas via medling och inte bli fall för domstolen att avgöra. Det är slitsamt och destruktivt för framför allt barnet, men även för vårdnadshavarna och alla inblandade, då familjeangelägenheter och vårdnadsfrågor blir domstolsmål. Av denna anledning är det av extra stor vikt att barnet ges stöd genom särskild stödperson genom processen. Barnet behöver ges relevant information och rätt att komma till tals i olika instanser som hanterar vårdnadstvister, även i de fall samtycke saknas från en vårdnadshavare.

Barn har rätt till sina föräldrar, inte tvärtom. Fokus ska ligga på barnen vid vårdnadstvist i domstol. Barn blir tryggare och mår bättre av att ha kontakt med båda sina föräldrar. Om medling mellan föräldrarna misslyckas och en domstol avgör ärendet är det barnets bästa som ska vara styrande. Så länge det saknas skäl som rör barnets välmående att ta ifrån någon förälder vårdnaden ska därför gemensam vårdnad vara norm. Vid vårdnadstvist ska stor hänsyn tas till föräldrarnas förmåga att tillgodose

barnets behov av den andra föräldern. Idag dömer rättsväsendet mycket ofta till moderns favör i vårdnadstvister och det är problematiskt att så många barn mister rätten till sin pappa. I det enskilda fallet kan det givetvis finnas skäl till att den ena föräldern anses så olämplig att det inte längre är bra för barnet att ha denna som vårdnadshavare. Med gemensam vårdnad som norm, blir den naturliga följden att domstolarna dömer till gemensam vårdnad i de fall där inte någon förälder är olämplig som vårdnadshavare.

Trots att vårdnadstvister i allra högsta grad handlar om barnen, är det inte sällan just de som råkar mest illa ut och kan hamna i kläm när föräldrarna inte är överens. För att säkerställa att barnets bästa alltid beaktas bör barnet få stöd i vårdnadsprocessen genom en särskild stödperson som är med genom hela processen men som inte deltar vid domstolsförhandlingar. Personen kan med fördel utses av socialförvaltningen och är då barnets kontaktperson och stöd under och efter en vårdnadstvist.

2021 riktades tillkännagivanden från riksdagen till regeringen i betänkandet Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister CU17. Detta om att det bör göras en översyn av vilka kunskapshöjande åtgärder som kan behövas för de personer som arbetar med familjerättsliga frågor, att frågan om utökade möjligheter för socialnämnden att hämta in uppgifter utan en vårdnadshavares samtycke bör ses över och att det även bör ses över hur vårdnadsutredningar kan kvalitetssäkras. Det återstår att se när och hur regeringen kommer att hantera tillkännagivandena.

Det är av största vikt att domare och alla de som verkar i domstolen ska se till barnets bästa, i hänsynstagande och bedömningar i vårdnadstvister. Målet är dock att vårdnadstvister avgörs genom medling hos familjerätten hos kommunen och inte hamnar som fall i domstol.

Stöd vid mobbning och utsatthet

Barn blir tyvärr utsatta för mobbning och utfrysning, exempelvis i hem, i skolor och digitalt i sociala medier, vilket får psykisk ohälsa till följd och i många fall orsakar ensamhet och isolering.

Svenska elever har fått en försämrad psykisk hälsa. Av Bris (Barnens rätt i samhället) rapportering 2019 framgick att skolelevers utsatthet och otrygghet samt mobbning i skolan ökat med 48 procent under perioden 2016–2018. Av rapporteringen framgick även att barns utsatthet i skolan har ökat och att de upplever att vuxna inte ser, lyssnar eller förmår stötta. Ett barn som blir utsatt för kränkningar, retad, slagen eller utfrys ska alltid tas på allvar.

Utsatthet kan även uppstå utanför skola, hemmet och andra forum där vuxna som ska stödja barn inte finns tillgängliga. Det är därför av stor vikt att instanser inom vård, omsorg, barn- och ungdomspsykiatri, ungdomsmottagningar, regioner och kommuner har kompetens och stödmöjligheter till barn i sådana situationer. Slagkraftig digital information via dessas internetplatser som exempelvis på hemsidor är också viktigt.

Vårdnadshavare och andra vuxna personer kring barnen måste ta ansvar och utgöra en trygghet för barn. Alla barn ska känna att både samhället i stort, olika instanser i samhället och vuxna personer utgör en trygg bas och ett stöd, även i negativa och utsatta situationer.

Barnrättsperspektiv inom vård, omsorg och psykiatri

Barn har rätt till information, delaktighet och inflytande för sin egen skull inom den psykiatriska vården, men många barn och ungdomar menar att de inte alltid får ta del av vad deras psykiatriska vård går ut på. I många fall känner de sig åsidosatta och att de inte blir hörsammade. Barns rätt till delaktighet om sin egen hälsosituation och situation inom vården behöver stärkas. De behöver kunna söka vård och hjälp utan föräldrars vetskap och även få information om att de kan göra det. Vårdnadshavares ansvar ska inte åsidosättas. Men i de fall ungdomar själva söker hjälp och vård, ska de bemötas med respekt och det de tar upp tas på allvar. Det behöver vara enklare än det är idag för barn och unga att själva komma i kontakt med vård, omsorg och stödfunktioner. Marknadsföring, kontaktmöjligheter och närbarhet behöver därför förenklas och förbättras.

Även samarbetet mellan elevhälsa, ungdomsmottagningar, sjukvård och socialtjänst behöver stärkas och anpassas till barnrättsperspektivet i större utsträckning.

Kompetens om utsatta barns behov hos all personal som arbetar med barn

All personal som arbetar med barn, personal inom förskola och skola med flera verksamheter behöver ha kompetens som möjliggör att de uppmärksammar barn och signaler hos barn som far illa på olika sätt. Det kan exempelvis gälla barn som är utsatta för övergrepp, utnyttjande eller vanvård.

Det behöver ingå i utbildning för förskole- och skolpersonal, finnas handlingsplan i förskolor och skolor och förtydligas i berörda tjänster. Personal har anmälningsskyldighet, vilket är bra och nödvändigt. Trots detta missas uppmärksammandet av barn som far illa i hemmet, i skolan eller på annan plats i livet. Det är ofta svårt att veta hur ett barn har det, men det förekommer också att barn saknar uppmärksamma vuxna för stöd.

Kompetensen hos vuxna som arbetar i miljö med barn behöver säkras. Stöd- och möjligheter till barn behöver utökas. Detsamma gäller information om vikten av att vuxna ska verka stödjande.

Riksdagen riktade i socialutskottets betänkande 2020/21:SoU24 Socialtjänst- och barnfrågor ett tillkännagivande till regeringen om att kompetenskrav ska ställas på socialtjänstens personal.

Stöd till barnrättsorganisationers verksamhet riktad till barn i Sverige

Samhället ska ge stöd till barn i behov av hjälp och insatser av olika slag. Vid sidan av det kan i vissa fall barn själva söka viss hjälp av de barnrättsorganisationer som har verksamhet riktad till barn och ungdomar, eller att en vuxen hjälper barnet att hitta kontakten till en sådan organisation. Önskvärt vore att alla barn har en så god och trygg tillvaro så att det inte skulle behövas stöd på grund av problem. Tyvärr är det inte alltid så. Den verksamhet som innebär direkt stöd till barn och ungdomar i besvärliga situationer och som barnrättsorganisationerna bedriver, är ovärderlig.

Organisationerna har verksamhet i Sverige och världen. Flera större organisationer arbetar, även från Sverige, mest mot utsatta barn internationellt och i andra länder än Sverige. Någon stor internationell organisation har verksamhet även för barn i Sverige, denna benämner de själva är kopplad till migrationsproblematik.

En organisation som även har verksamhet för barn i Sverige är Barnens rätt i samhället (Bris). De bedriver bred verksamhet som direktstöd, exempelvis i form av hjälplinjer, att barn kan ringa in och prata med en kurator, projekt för att bryta psykisk ohälsa samt skydd och stöd till barn som upplevt våld. Även påverkansarbete bedrivs, för att barns röster och rättigheter ska lyftas fram. Ecpat arbetar för att motverka sexuell exploatering av barn exempelvis genom en anmälningssfunktion och samverkan med polis och internetleverantörer. Organisationen Maskrosbarn vänder sig till barn och ungdomar som växer upp med föräldrar som har missbruk, psykisk ohälsa och/eller utsätter barnet för våld. Stödet innebär bland annat samtalsstöd, stöd i gruppform med andra ungdomar samt olika stärkande och avlastande aktiviteter. Det finns flera organisationer och föreningar som verkar för barns bästa.

För flera av organisationerna bygger verksamheten på intäkter i form av gåvor från företag och privatpersoner, medel från fonder samt bidrag.

Möjligheten till ökat nationellt stöd riktat till projekt och stödverksamhet för utsatta barn i Sverige behöver ses över. Direkt stöd till barn i Sverige som på olika sätt har det svårt är bra och nödvändigt. Sådant stöd ska gälla sådant som inte knyts till migration, eftersom det finns större grupper av barn och andra temabehov än migrationsknutna behov. Ett temabehov är exempelvis stöd till skydd för barn från sexuell exploatering och stöd till barn som bevittnar eller blir utsatta för våld.

Linda Lindberg (SD)

Clara Aranda (SD)

Carina Ståhl Herrstedt (SD)

Per Ramhorn (SD)

Christina Tapper Östberg (SD)

Mikael Eskilandersson (SD)

Angelica Lundberg (SD)

Roger Hedlund (SD)

Julia Kronlid (SD)